

Steunpunt tot bestrijding van armoede,
bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting

**NOTA AAN DE MINISTER VAN MAATSCHAPPELIJKE INTEGRATIE EN AAN DE
MINISTERRAAD IN VERBAND MET HET WETSONTWERP BETREFFENDE HET
RECHT OP MAATSCHAPPELIJKE INTEGRATIE.**

TER HERINNERING: DE OPDRACHT:

DE MINISTERRAAD VAN 7 SEPTEMBER 2001 HEEFT AKTE GENOMEN VAN DE BESLISSING VAN DE MINISTER VAN MAATSCHAPPELIJKE INTEGRATIE “OM HET ‘STEUNPUNT TOT BESTRIJDING VAN ARMOEDE, SOCIALE UITSLUITING EN BESTAANSONZEKERHEID’ DE OPDRACHT TE GEVEN OM EEN DIALOOG OP TE STARTEN MET DE ARMENORGANISATIES EN HIEROVER TEGEN EIND OKTOBER VERSLAG UIT TE BRENGEN AAN DE RAAD ».

31 OKTOBER 2001

**EERSTE NOTA IN VERBAND MET DE MODERNISERING VAN DE WET VAN
1974 TOT INSTELLING VAN HET RECHT OP EEN BESTAANSMINIMUM**

1. DE GRONDSLAG VAN DE AFSCHAFFING VAN DE WET VAN 1974 TOT INSTELLING VAN HET RECHT OP EEN BESTAANSMINIMUM	6
2. MAATSCHAPPELIJKE INTEGRATIE.....	6
2.1. VERBAND TUSSEN MINIMUMINKOMEN EN MAATSCHAPPELIJKE INTEGRATIE.....	8
2.2. VERBAND TUSSEN TEWERKSTELLING EN MAATSCHAPPELIJKE INTEGRATIE	9
2.3. BEGELEIDING	11
3. VOORWAARDEN TE VERVULLEN OM VAN HET BESTAANSMINIMUM TE KUNNEN GENIETEN	13
3.1. NATIONALITEIT	13
3.2. VERBLIJFPLAATS	13
3.3. BESTAANSMIDDELEN.....	14
3.4. WERKBEREIDHEID.....	14
4. DE BEDRAGEN	14
4.1. DE EIGENLIJKE BEDRAGEN	14
4.2. AANPASSING VAN DE BEDRAGEN	14
5. SANCTIES EN BEROEPSMOGELIJKHEDEN	15
BESLUIT	16
BIJLAGE	17

Voor de leesbaarheid van de tekst, zullen wij niet steeds aangeven dat het om bedenkingen gaat van verenigingen waar armen het woord nemen. Wij gebruiken een directe stijl, maar er mag niet vergeten worden dat het hier gaat om de weergave van een **'verslag'**. De cursieve tekst verwijst naar citaten uit nota's van het Collectief van de Verenigingen Partners van het Algemeen Verslag over de Armoede¹, hierna 'de verenigingen' genoemd. Het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting heeft prioritair met dit Collectief gewerkt. Gelet op de zeer korte termijnen om deze dialoog op te starten en hiervan verslag uit te brengen, heeft het Steunpunt andere actoren, die hun standpunten schriftelijk overgemaakt hebben, niet kunnen betrekken bij de bijeenkomsten. Deze schriftelijke bijdragen werden echter ruimschoots opgenomen in deze nota in de zin dat ze op heel wat punten overeenkomsten vertonen met het werk van het Collectief. Een directe confrontatie moet nog plaatsvinden.

Moet hierbij nog aan herinnerd worden dat voor een ware dialoog tijd nodig is²: tijd om het wetsvoorstel te begrijpen, om ervaringen en bedenkingen samen te brengen, om het met andere opvattingen te confronteren, om de krachtlijnen uit de bespreking te halen en deze dan uit te schrijven, om vervolgens de tekst in haar verschillende versies te laten goedkeuren. Het is ook wegens tijdsgebrek dat vele belangrijke punten, vooral technische aspecten, niet besproken konden worden, zoals de financiering van de OCMW's, de sancties tegen de OCMW's, de bewijslast,...

¹ Zie bijlage

² Zie het hoofdstuk 'Dialoog' in het eerste Tweejaarlijks verslag van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

WOORD VOORAF

Van bij het begin werden wij met drie vragen geconfronteerd:

- **1ste vraag: wat is de zin om de gevraagde opdracht uit te voeren**, wat is de mogelijke impact in een zo late fase, terwijl de Regering de tekst reeds goedgekeurd heeft in eerste lezing.
- **2de vraag: wat is het onderwerp van dialoog**, van welk punt zal worden vertrokken. De verenigingen zijn ongerust over wat er schuilgaat achter het wetsontwerp, over de tendens die zich aftekent sinds 1993³; met andere woorden, ze zitten meer in over de geest van de wet dan over de exacte bepalingen in de tekst. Vandaar de keuze om niet systematisch elk artikel van het ontwerp apart te commentariëren, maar om te vertrekken van de vragen die de tekst in het licht van de ervaring van de armenorganisaties opwerpt en op basis hiervan desgevallend naar de relevante artikels te verwijzen.
- **3de vraag: met wie wordt de dialoog gevoerd**. Van bij het begin hebben de verenigingen de wens geuit om de gedachtewisseling eveneens naar andere actoren uit te breiden (organisaties die betrokken zijn bij de tewerkstelling van rechthebbenden op het bestaansminimum, bij de toepassing van de integratiecontracten; maatschappelijk werkers van de OCMW's; ...).

De **beperkingen van dit proces en van de verslaggeving hierover** zijn duidelijk: gebrek aan tijd om met alle betrokken actoren de fundamentele vragen te behandelen. Het **belang van deze nota** zal wellicht schuilen in het aandacht trekken op het uitblijven van debatten die voor een degelijke modernisering van de wet betreffende het bestaansminimum nodig zijn. Deze nota moet dan ook beschouwd worden als een aanzet om een agenda op te stellen om het gemeenschappelijk overleg te organiseren.

De tekst van het wetsontwerp is niet altijd even duidelijk en het is niet eenvoudig om zelfs op gemakkelijke vragen te antwoorden. Deze onduidelijkheid zorgde voor een bijkomende moeilijkheid. De Nederlandstalige en Franstalige verenigingen werken samen en hebben belangrijke verschillen tussen de Franstalige en de Nederlandstalige versie vastgesteld: 'revenu d'intégration' en 'leefloon', het centrale concept in het ontwerp, zouden dezelfde realiteit moeten aanduiden.

3 Wet van 1993: invoering van het sociale integratiecontract in de wet van 1974, maar ook van de bereidheid tot tewerkstelling als voorwaarde voor het verkrijgen van maatschappelijke hulp in de wet van 1976.

1. DE GRONDSLAG VAN DE AFSCHAFFING VAN DE WET VAN 1974 TOT INSTELLING VAN HET RECHT OP EEN BESTAANSMINIMUM

Het is de bedoeling om met een wetswijziging een betere wet te bekomen. Dit betekent **dat men eerst moet evalueren welke sterke punten behouden en welke zwakke punten gewijzigd moeten worden**. Volgens de verenigingen is dit slechts in zeer beperkte mate gebeurd. Het Steunpunt is begonnen met het verzamelen van bestaande evaluaties maar stelt vast dat het moeilijk is om een totaal overzicht te verkrijgen van de afgelopen werkzaamheden.

Voorstellen:

- overzicht maken van de bestaande evaluaties van de wet van 1974⁴, van de resultaten van de wijziging aangebracht in 1993 en van de wet van 1976⁵; dit overzicht waar nodig aanvullen en een synthese maken van de resultaten van deze verschillende werkzaamheden;
- artikel bijvoegen in de wet betreffende het bestaansminimum, waarin uitdrukkelijk gevraagd wordt dat op geregelde tijdstippen (precisering van tijdstip) de betrokken actoren de wet evalueren (te verduidelijken wie zijn de actoren: niet enkel de verschillende geledingen van het OCMW, de verenigingen waar armen het woord nemen, maar ook andere actoren, zoals diegenen die werkzaam zijn in het domein van tewerkstelling en vorming,...). Deze evaluatie dient overhandigd te worden aan de Interministeriële Conferentie Sociale Integratie en Sociale Economie. Middelen ter uitvoering van deze evaluatie moeten voorzien worden. Deze evaluatie mag niet beperkt blijven tot personen die het bestaansminimum trekken, maar moet ook de problematiek onderzoeken van personen die potentieel rechthebbend zijn, maar nog niet gerechtigd zijn.

2. MAATSCHAPPELIJKE INTEGRATIE

Met de hervorming van de wet van 1974 wil de Regering het recht op maatschappelijke integratie van gerechtigden op het bestaansminimum versterken. Hiervoor “wordt het subjectieve recht op maatschappelijke integratie ingebed in een contract met de gemeenschap”⁶.

⁴ In het koninklijk besluit van 21 juni 2001 inzake de samenstelling, de bevoegdheden en de werking van de Federale Adviescommissie Maatschappelijk Welzijn leest men ook: “dat de wet van 7 augustus 1974 tot instelling van het recht op een bestaansminimum getoetst dient te worden aan de gewijzigde maatschappelijke en economische context..”.

⁵ We halen hier ook de wet van 1976 aan alhoewel het ontwerp betreffende het recht op maatschappelijke integratie enkel de wet van 1974 afschaft, omdat het ontwerp ook invloed heeft op de taken van het OCMW die het voorwerp zijn van de organieke wet op de OCMW's.

⁶ Memorie van toelichting.

Om uit armoede te geraken is een minimuminkomen niet voldoende, hebben de verenigingen vaak benadrukt. De modernisering van de wet van 1974 zou dan ook gunstig kunnen onthaald worden. Echter, het “recht op maatschappelijke integratie” zoals in het wetsvoorstel aangeduid, en het feit dat de term maatschappelijke integratie ook nergens gedefinieerd wordt, doen vragen rijzen.

➤ **Op het niveau van de gerechtigden:**

Er is maar weinig informatie over de gerechtigden op het bestaansminimum afgezien van enkele objectieve gegevens: leeftijd, geslacht, woonplaats, gezinssituatie... Wat weet men van de omstandigheden waarin ze leven en wonen, van hun administratieve en financiële situatie, hun beroepsloopbaan? Wat weet men van hun mobiliteit: zijn ze al lang gerechtigd op het bestaansminimum? Welke categorieën trekken zich het best uit de slag en waarom? Komt men nadat men het bestaansminimum heeft getrokken steeds in een betere situatie terecht? Met een betere kennis van de profielen en de weg die gerechtigden op het bestaansminimum afleggen, zou men beter kunnen begrijpen wat maatschappelijke integratie in al haar facetten en haar dynamiek inhoudt.

Bij pogingen tot maatschappelijke integratie moet er absoluut rekening worden gehouden met de onzekere levensomstandigheden van arme personen: armoede is de oorzaak voor vroegtijdige aftakeling, een niet erkende ziekte die echter een belangrijke invloed kan hebben op hun inschakeling in het beroepsleven; armen wonen vaak in slechte woningen in verwaarloosde wijken, ze hebben in het algemeen een laag opleidingsniveau waardoor ze voorbestemd zijn voor slecht betaalde jobs... Al deze omstandigheden maken de maatschappelijke integratie nog moeilijker...

➤ **Op het niveau van de maatschappij:**

Maatschappelijke integratie kan niet enkel opgevat worden als een individuele verantwoordelijkheid, namelijk die van de gerechtigden op het bestaansminimum. Ze hangt grotendeels af van de politieke, economische en sociale context.

Hoe moet de taak van het OCMW in dit kader worden opgevat? De verenigingen onderstrepen dat het OCMW niet op zijn eentje het deel van het contract kan vervullen dat een rechtvaardige maatschappij al haar burgers moet aanbieden. Ondanks het voordeel van de geografische nabijheid, blijft het een lokale acteur met beperkte middelen en een beperkt actieveld. Hoe kan het OCMW bij voorbeeld een werk of vorming aanbieden indien er geen aanbod is?

De actie van het OCMW moet aansluiten bij een algemeen en geïntegreerd beleid in zijn geheel dat voor armoedebestrijding essentieel is: een beleid voor herverdeling en voor de afbouw van ongelijkheden, voor een betere openbare dienstverlening (betaalbaar en goed openbaar vervoer, toegankelijke kinderopvang) is eveneens een niet te verwaarlozen integratievector⁷.

⁷ In het Algemeen Verslag over de Armoede werd reeds gewezen op het belang van een algemeen beleid inzake armoedebestrijding. In het Tweejaarlijks verslag van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting wordt dit opnieuw benadrukt.

2.1. Verband tussen minimuminkomen en maatschappelijke integratie

Het wetsontwerp betreffende maatschappelijke integratie versterkt het verband tussen het bestaansminimum (het leefloon) en de maatschappelijke integratie, waarbij de nadruk wordt gelegd op tewerkstelling.

- De verenigingen stellen vast dat **strengere voorwaarden** gesteld worden.

Voor hen is het een achteruitgang vergeleken met de wet van 1974, een achteruitgang die reeds waar te nemen was sinds 1993.

De inkomensgarantie biedt een basiszekerheid en is een onontbeerlijke springplank voor andere fundamentele rechten. Aan deze inkomensgarantie worden meer en meer voorwaarden opgelegd (tewerkstelling, geïndividualiseerd project), terwijl een hervorming er juist voor moet zorgen dat de toegang tot de fundamentele rechten beter gewaarborgd wordt. De verenigingen vragen dat het proces van maatschappelijke integratie losgekoppeld wordt van het recht op een minimuminkomen. *‘Als die twee rechten aan elkaar gekoppeld zijn: wordt het recht (op maatschappelijke integratie) een voorwaarde van een ander recht (op een minimuminkomen) en zijn het geen rechten meer.’*

Bovendien dreigen strengere voorwaarden averechtse effecten te hebben, die zich nu reeds voordoen:

- Het zou kunnen dat maatschappelijk werkers meer en meer controletaken op zich moeten nemen (nagaan of er naar werk wordt gezocht...) ten nadele van de ondersteunende functie bij een persoonlijk project en dat zo de effecten van een verhoging van de middelen die OCMW's toegewezen krijgen, opgeheven worden.
 - De dreiging met sancties schaadt de goede samenwerking tussen rechthebbende en maatschappelijk werker van het OCMW. Hoe kan in dergelijke omstandigheden een echte vertrouwensrelatie tussen hen ontstaan?
 - Het zou kunnen dat het aantal rechthebbenden die hun recht niet opeisen of ervan afzien, toeneemt, omdat zij schrik hebben voor controle of uit schrik de gestelde voorwaarden niet te kunnen vervullen.
- **Zal er rekening worden gehouden met de moeilijkheden die armen bij integratiepogingen ondervinden?**

Het Algemeen Verslag over de Armoede heeft duidelijk aangetoond dat armoede multidimensionaal is. Armen hebben vaak met veelvoudige moeilijkheden te maken: zwakke gezondheid, onzekere gezinssituatie, erbarmelijke woonomstandigheden, lage opleiding ... In dergelijke omstandigheden is het niet altijd gemakkelijk ten volle en onmiddellijk voor een snelle inschakeling in het beroepsleven beschikbaar te zijn (binnen de drie maand voor de jongeren onder 25 jaar). Hoe zal het OCMW met deze realiteit rekening houden?

“Tewerkstelling vormt een belangrijk element in de strijd om uit de miserie te geraken, om zelfstandig te worden en voor zichzelf in te staan, maar het is een element naast andere: huisvesting, gezondheid, vorming, cultuur, mobiliteit, gezinsleven, enz.”

➤ **Over welke juridische waarborgen beschikken de personen bij hun maatschappelijke integratie?**

De verenigingen stellen vast dat talrijke aspecten van de wet vaag blijven.

“Wij willen rechten in functie van precieze voorwaarden in plaats van ‘mogelijke gunsten tegen willekeurige voorwaarden.’”

Enkele voorbeelden:

- * Wat verstaat men onder “aangepaste tewerkstelling”? Hoe en door wie wordt dit gedefinieerd? Wat gebeurt er in geval van onenigheid? Deze notie biedt geen enkele juridische waarborg en het gevaar dat niet alleen OCMW’s, maar ook maatschappelijk werkers een verschillende behandeling volgen is reëel.
- * Wat gebeurt er wanneer jongeren het tewerkstellingscontract niet binnen de drie maand tekenen? Wie zal hiervoor verantwoordelijk worden gesteld? Wie zal de verantwoordelijkheden bepalen?
- * Zal er bij voorstellen inzake tewerkstelling, vorming, het geïndividualiseerd traject rekening worden gehouden met de wensen en mogelijkheden van de betrokkenen en zullen de voorstellen reële waarborgen bieden dat de personen uit hun armoedesituatie geraken?
- * Zullen persoonlijke initiatieven en verwachtingen van de betrokkenen gehoord en in acht genomen worden?

2.2. Verband tussen tewerkstelling en maatschappelijke integratie

“Iedereen heeft recht op een maatschappelijke integratie. Het OCMW beschikt hiervoor over drie belangrijke instrumenten: tewerkstelling, een leefloon en een geïndividualiseerd project voor maatschappelijke integratie.”⁸

In het wetsvoorstel wordt de toegang tot tewerkstelling als één van de zekerste manieren gezien om tot maatschappelijke integratie te komen. Het tekenen van een arbeidscontract is verplicht voor jongeren onder de 25 jaar, behalve omwille van gezondheids- en billijkheidsredenen.

⁸ Commentaar bij de artikels, p.1

➤ **Leidt tewerkstelling automatisch tot maatschappelijke integratie?**

“...deze wet [heeft] tot doel hun het recht op sociale integratie door het OCMW te waarborgen: voor sommigen zal het om een eerste werkervaring gaan; voor anderen zal het erop aankomen door een opleiding, door studies met een volledig leerplan of door een geïndividualiseerd sociaal traject hun kansen op een eerste job te verhogen...”⁹

Maatschappelijke integratie, een vaag en niet gedefinieerd concept in de wet, wordt herleid tot inschakeling op de arbeidsmarkt. Zal tewerkstelling echt kunnen instaan voor integratie wanneer andere domeinen bron van uitsluiting zijn (slechte gezondheid, onzekere gezinssituatie,...)?

“Tewerkstelling kan nooit een doel op zich worden, noch het enige doel of systeem van oprechte armoedebestrijding.”

➤ **Onder welke voorwaarden leidt tewerkstelling naar echte maatschappelijke integratie?**

Hier stelt zich de vraag naar de kwaliteit van de tewerkstelling: arme personen geven talrijke voorbeelden waarin tewerkstelling geen vooruitgang in hun situatie betekent, maar een achteruitgang:

- * vanwege het te lage loon;
- * omdat de werkomstandigheden slecht zijn (afmattende arbeid bij voorbeeld);
- * omdat de werkuren te beperkt zijn (halftime) of te lastig (nachtwerk)...;
- * vanwege de moeilijke verzoening van gezinsleven en werk (eenoudergezinnen).

Wanneer tewerkstelling als de belangrijkste vector voor maatschappelijke integratie wordt beschouwd, dan moet de evolutie van het aanbod worden onderzocht. Sinds enkele jaren stelt men echter een tendens naar meer onzekere en slechtere werkomstandigheden vast waarvan werkende armen, laaggeschoold, de eerste slachtoffers zijn. Als vector voor maatschappelijke integratie moet tewerkstelling aan bepaalde kwaliteiten voldoen met name eerbiediging van de arbeidswetgeving (moet recht openen op sociale zekerheid), in overeenstemming met de collectieve overeenkomsten, een redelijk en regelmatig inkomen, een duurzaam contract, enz.¹⁰

⁹ Memorie van toelichting

¹⁰ Het Collectief van Verenigingen Partners van het Algemeen Verslag over de Armoede en het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting zijn beginnen nadenken over de noodzakelijke elementen voor een “goed” en kwaliteitsvol tewerkstellingsbeleid. Zie hierover het Tweejaarlijks verslag van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

- **Zijn er evaluaties over de rol van het OCMW inzake “toeleiding naar werk”, over de talrijke inschakelingsprogramma’s en andere activeringsmaatregelen (PWA, invoeginterim, enz.)?** Waren er debatten over deze evaluaties? Bovendien zijn er vragen over de rol van de gewestelijke tewerkstellings- en opleidingsinstellingen, bevoegd voor plaatsing en vorming. De basisstelling van de verenigingen is het aantal specifieke maatregelen voor de armsten tot een minimum te beperken. Vandaar ook het belang om gewestelijke tewerkstellings-en opleidingsdiensten beter af te stemmen op de werkzoekenden met de meeste moeilijkheden. Dit is relevanter dan het OCMW een rol op te leggen inzake toeleiding naar werk en opleiding, of deze rol nog uit te breiden. Het OCMW moet vooral samenwerken met de gewestelijke diensten, complementair optreden, in plaats van hen te willen vervangen. Is er overleg gepland tussen deze verschillende instellingen ?

- **Ondanks de verzekering dat de arbeidswetgeving zal gerespecteerd worden, zien de verenigingen gevaren in de vermindering van de sociale bijdragen voor bepaalde doelgroepen.** Wanneer men verminderingen op de sociale bijdragen aan werkgevers toekent, worden de voorwaarden van alle werknemers en van de arbeidsmarkt in zijn geheel bedreigd. Door de bijdragen voor de sociale zekerheid te verminderen, ondergraaft men bovendien haar solidariteitsmechanisme en begunstigt men de privatisering. Een dergelijke evolutie is ten nadele van de armsten.

2.3. Begeleiding

Wanneer de begeleiding door het OCMW ter sprake komt, benadrukken mensen die in armoede leven **het belang “van de manier waarop iedere persoon gerespecteerd wordt en erkend door de andere als een volwaardig mens, gelijkwaardig en gelijk voor de rechten”**. In de begeleiding van mensen die in een moeilijke levenssituatie verkeren (een beperkt inkomen, een moeilijke toegang tot de arbeidsmarkt, een slechte en ongezonde huisvesting, enz...) moet dit een constant gegeven zijn. Hiermee kan – in de context van voorliggende wetgeving – de vraag gesteld worden naar de waarborgen opdat: er voldoende respect van hulpverlener en OCMW is voor (de leefsituatie van) mensen in armoede, en er niet vertrokken wordt vanuit een individueel schuldmodel (er rekening gehouden wordt met de globale oorzaken van de probleemsituatie).

2.3.1. Waarborgen en middelen voor een respectvolle begeleiding

- **Vaak stellen er zich problemen op het vlak van onthaal en begeleiding:** het ontbreken van individuele spreekkamers, een te hoge dossierlast waardoor maatschappelijk assistenten over onvoldoende tijd beschikken om te luisteren naar ‘het verhaal’ van mensen die in armoede leven, een grote wisseling van personeel,... Dit heeft negatieve gevolgen voor de kwaliteit van de begeleiding, bijvoorbeeld op het vlak van de kennis van de leefsituatie van de betrokkene, een goede informatiedoorstroming betreffende rechten, ... Een modernisatie van de wet inzake het bestaansminimum moet dan ook op deze verschillende vlakken voldoende waarborgen en middelen voorzien voor een respectvolle begeleiding.

- **Een respectvolle begeleiding betekent ook dat de gerechtigden ondersteuning krijgen om hun rechten en belangen zo veel mogelijk zelf te verdedigen**, in plaats van allerlei stappen te ondernemen in hun plaats.

2.3.2. Contractualisering van de begeleiding door het OCMW

Via het urgentieprogramma voor een meer solidaire samenleving (1993) werd een integratiecontract ingevoerd voor de –25-jarigen. Het wetsontwerp betreffende het recht op maatschappelijke integratie versterkt de contractverplichting.

- **Het aspect van contractualisering van de hulpverlening is echter nog niet uitgebreid geëvalueerd.** Tot nu toe kregen we nog weinig antwoorden op vragen die onder andere ook tijdens de debatten betreffende het urgentieprogramma werden gesteld: welke meerwaarde biedt een dergelijk contract in een begeleiding, in hoeverre hypothekeert een contract de begeleidingsopdracht van de maatschappelijk assistent, ...?.
- Een contract gaat uit van een akkoord. **In het geval van een afhankelijkheidsrelatie kan men zich afvragen of alle voorwaarden vervuld zijn voor een onderhandelingsruimte vanuit gelijkwaardige posities:** krijgt de rechthebbende voldoende mogelijkheden, wordt er voldoende onderhandelingsruimte geboden, kan het OCMW in een voldoende aanbod voorzien? Welke waarborgen zijn er dat deze onderhandelingen gelijkwaardig verlopen, en de partijen aan elkaar gewaagd zijn?
- Het wetsontwerp is niet altijd duidelijk wat mogelijk en/of verplicht is (geïndividualiseerd project, tewerkstelling, leefloon, integratiecontract) ten aanzien van welke categorieën. Bijvoorbeeld: zullen +25-jarigen die een geïndividualiseerd project moeten aangaan, verplicht worden een contract af te sluiten met het centrum. **De onduidelijkheid in het wetsontwerp betreffende de verplichting tot afsluiting van een contract – een regelgeving waarvan de toepassing bovendien moet gebeuren binnen een gedecentraliseerde instelling – is nefast voor de rechtsgelijkheid van de betrokkenen.**

2.3.3. Recht op voldoende informatie, en op gehoord te worden

Mensen die in armoede leven verwijzen regelmatig naar het feit dat ze niet over voldoende informatie beschikken met betrekking tot de rechten waarover ze beschikken. In het wetsontwerp zijn een aantal elementen betreffende informatieplicht en procedure uit het Handvest van de sociaal verzekerde overgenomen.

- Deze stap is echter nog niet voldoende; het is hierbij ook belangrijk na te gaan **in hoeverre gerechtigden werkelijk gebruik maken van deze rechten, en met welke drempels ze hierbij geconfronteerd worden** (bijvoorbeeld op het vlak van inzagerecht van het dossier door de gerechtigde).

- Een aantal bepalingen in het wetsontwerp betekenen een terugval in vergelijking met de wet van '74. Zo voorziet het wetsontwerp dat de betrokkene kan gehoord worden door de OCMW-raad of een andere instantie, maar wie zal dan beslissen met betrekking tot deze keuze? **Het behoud van het recht om gehoord te worden door de OCMW-raad zelf**, lijkt inzake rechtsgelijkheid een betere keuze.
- Voldoende informatie op het vlak van wetten en reglementeringen, procedure, de verschillende mogelijkheden qua aanbod, en beslissingsstructuur, ... is heel belangrijk in het licht van kennis van en opvragen van rechten. Dit geldt zowel voor de mensen die reeds bereikt worden door het OCMW als voor de mensen die niet van hun rechten gebruik maken. De informatie moet op een zo duidelijk en begrijpbaar mogelijke manier overgebracht worden. Men zou kunnen voorzien in een verplichting om de belangrijke elementen van de wet bekend te maken binnen (b.v. via affichage) en buiten de OCMW's (b.v. via De Post, regionale televisie-uitzendingen).
- In het licht van een goede informatiedoorstroming moet voorzien worden in een **permanente vorming van maatschappelijk assistenten**.

3. VOORWAARDEN TE VERVULLEN OM VAN HET BESTAANSMINIMUM TE KUNNEN GENIETEN

3.1. Nationaliteit

De verenigingen verheugen zich over de intentie van de Regering om het recht op een bestaansminimum uit te breiden tot vreemdelingen die zijn ingeschreven in het bevolkingsregister (het wetsontwerp heldert op deze manier een feitelijke situatie op: namelijk het 'equivalent bestaansminimum'). Talrijke vreemdelingen blijven echter nog zonder enig recht.

Voorstel: uitbreiding van het recht op het bestaansminimum tot personen ingeschreven in het vreemdelingenregister.

3.2. Verblijfplaats

Deze voorwaarde vormt een hinderpaal om van het bestaansminimum te kunnen genieten voor zover er, behoudens uitzondering, moeilijkheden zijn met de toepassing van het referentieadres. Het wetsontwerp verduidelijkt de verplichtingen van het OCMW dat zich onbevoegd acht. Er zou moeten onderzocht worden of deze maatregelen de moeilijkheden die momenteel ondervonden worden oplossen.

Voorstel: evaluatie van de toepassing van het referentieadres in het licht van een verbetering ervan.

3.3. Bestaansmiddelen

De wet van 1974 voorziet een aantal bestaansmiddelen waarmee geen rekening gehouden wordt bij de berekening van het bestaansminimum, alsook de mogelijkheid deze lijst uit te breiden via een koninklijk besluit. In het wetsontwerp is geen lijst meer opgenomen: de vraag zal dus uitsluitend geregeld worden via een koninklijk besluit. Deze aanpak biedt minder rechtszekerheid.

Voorstel: behoud van de huidige formule, met name een lijst opgenomen in de wet en de mogelijkheid tot uitbreiding via koninklijk besluit.

3.4. Werkbereidheid

Deze voorwaarde is versterkt in het wetsontwerp. Dit aspect wordt in punt 2 behandeld.

4. DE BEDRAGEN

4.1. De eigenlijke bedragen

De bedragen van het bestaansminimum liggen te laag. Hiermee kan men niet leven, enkel overleven. Zelfs bij een verhoging met 4% blijven de bedragen gering en kunnen ze in geen geval als 'leefloon' of 'integratie-inkomen' worden voorgesteld, maar enkel als een minimuminkomen. Ter herinnering: de bedragen van het bestaansminimum werden in 1974 vastgesteld op basis van budgettaire overwegingen en niet in functie van een socio-vitaal minimum.

Voorstellen:

- verhoging van het bestaansminimum met 10 % vanaf 1 januari 2002, onafhankelijk van de modernisering van de wet van 1974;
- de bedragen van het bestaansminimum koppelen aan een herwaarderingscoëfficiënt, bovenop de indexering; dit is voorzien in de wet van 1974, maar werd nooit toegepast; deze herwaarderingscoëfficiënt moet gekoppeld worden aan de evolutie van de welvaart.

4.2. Aanpassing van de bedragen

In het wetsontwerp worden de categorieën van rechthebbenden gewijzigd:

- De categorie van samenwonende echtgenoten wordt afgeschaft ten gunste van een partiele individualisering van het recht.

- Een nieuwe categorie wordt ingevoerd die alle alleenstaanden omvat die onderhoudsuitkeringen verschuldigd zijn en de ouders, feitelijk gescheiden of gescheiden, die de kinderlast op gelijke basis verdelen.
- De onderverdeling van de rechthebbenden in categorieën is een cruciaal aandachtspunt, maar soms is het moeilijk de gevolgen ervan op het leven van de betrokkenen vooraf in te schatten.

Voorstel: uitvoeren van een diepgaande evaluatie van de categorieën die in de wet van 1974 voorzien waren, met betrokkenheid van de personen die ermee te maken hebben.

➤ **Het systeem straft het samenwonen.**

- De solidariteit tussen mensen in een armoedesituatie wordt onderdrukt (bijvoorbeeld: het tijdelijk samenwonen). Deze solidariteit zou in geen geval het recht op het minimuminkomen mogen aantasten door een vermindering of een schorsing van het bestaansminimum.
- Het statuut van samenwonende veroorzaakt vaak moeilijkheden, materieel en relationeel, in een gezin: bijvoorbeeld, ten gevolge van het feit dat een kind meerderjarig wordt of een eigen inkomen verwerft, verliezen de ouders het bestaansminimum voor een deel of helemaal.
- **De equivalentieverhoudingen tussen de categorieën lijken niet adequaat, er dient een evaluatie uitgevoerd te worden samen met de betrokken personen.**

5. SANCTIES EN BEROEPSMOGELIJKHEDEN

5.1. Sancties

Is er geen contradictie in het feit dat men het opnemen van verantwoordelijkheid wil aanmoedigen, terwijl de minimum-bestaansmiddelen worden geschrapt of onderbroken wetende hoe moeilijk het reeds is daarmee rond te komen?

Voorstel:

- evaluatie van de praktijken van de OCMW's inzake sancties, op basis van de rechtspraak maar ook algemener gelet op het feit dat bepaalde personen met een sanctie geen beroep instellen;
- evaluatie van de gevolgen van de sancties, in termen van het respect van de grondrechten, voor de personen die ze ondergaan.

5.2. Beroepsmogelijkheden

De mogelijkheid om beroep in te stellen betekent een essentiële garantie, maar blijft te vaak theorie: toegang hebben tot het recht is niet gemakkelijk; wat ook het resultaat van beroep mag zijn, de relatie tussen OCMW en de rechthebbende zal moeilijker verlopen. Bovendien is het beroep niet opschortend.

Voorstellen:

- evaluatie van het gebruik en niet-gebruik van de beroepsmogelijkheden;
- opschorting van de sanctie tijdens een beroep.

6. BESLUIT

Op korte termijn vragen de verenigingen dat de volgende beslissingen zouden worden genomen:

- Uitvoeren van een evaluatie van de wetten van 1974 (met inbegrip van de wijzigingen ingevoerd in 1993) en van 1976, alsook van een diepgaand debat over de hervorming ervan, dat de verschillende betrokken actoren verenigt. (OCMW's, verenigingen, sociale partners, maar ook actoren die op gewestelijk- en gemeenschapsniveau bevoegd zijn inzake arbeidsbemiddeling en opleiding). Dit betekent dat de voorstelling van het wetsontwerp in het Parlement verdaagd wordt.
- Garanderen van een minimuminkomen, wat de modernisering – en niet de opheffing - van de wet van 1974 die een recht op een minimuminkomen instelt impliceert.
- Loskoppelen van de verhoging van de uitkeringsbedragen van het debat betreffende de hervorming van de wetgeving.
- Uitvoeren, vanaf 1 januari 2002, van de verhoging van de bestaansminimumbedragen met 10 %, en koppelen van de bedragen aan de evolutie van de welvaart.

Wat de eigenlijke modernisering betreft, doen de eerste contacten die plaatsvonden de vraag naar boven komen om de mogelijkheden tot een verschillende behandeling te verminderen en een maximum aan juridische garanties voor de rechthebbenden te verzekeren.

BIJLAGE

1. Lijst van de Verenigingen Partners van het Algemeen Verslag over de Armoede

Het Steunpunt heeft prioritair gewerkt met het Collectief van de Verenigingen Partners van het Algemeen Verslag over de Armoede. Het Collectief bestaat uit volgende verenigingen waar armen het woord nemen :

BEWEGING VAN MENSEN MET LAAG INKOMEN EN KINDEREN - BMLIK

Nieuwebosstraat 3, 9000 Gent

T: 09/224 12 15 Fax: 09/233 10 63

CENTRUM KAUWENBERG

Korte Winkelstraat 1, 2000 Antwerpen

T: 03/232 72 96 Fax: 03/232 86 63

DAKLOZEN AKTIE KOMITEE ANTWERPEN - DAK

Steenbergstraat 5/1, 2000 Antwerpen

T: 03/213 16 33 Fax: 03/213 16 33

DE KEETING

Kroonstraat 64-66, 2800 Mechelen

T: 015/27 09 25 Fax: 015/27 09 26

FORUM SOCIAL METTET

Rue Saint Nicolas 4, 5640 Saint Gérard

T: 071/79 93 67 Fax: 071/79 93 67

FRONT COMMUN DES SANS DOMICILE FIXE WALLONIE-BRUXELLES-FLANDRE

(Gemeenschappelijk Daklozenfront Vlaanderen-Brussel-Wallonië)

Rue d'Aarschot 56, 1210 Bruxelles

T: 02/218 60 09 Fax: 02/218 20 97

LA RUELLE

Rue Saint-Alphonse 20, 1210 Bruxelles

T: 02/218 52 91

PROMOTION COMMUNAUTAIRE – LE PIVOT DU MAELBEEK

Rue Louis Hap 51, 1040 Bruxelles

T: 02/647 75 61

LUTTES SOLIDARITÉS TRAVAIL - LST

Rue Pépin 62-64, 500 Namur

T: 081/22 15 12 Fax: 081/22 63 59

MOUVEMENT ATD QUART MONDE/BEWEGING ATD VIERDE WERELD

Avenue Victor Jacobs 12, 1040 Bruxelles

T: 02/647 99 00 Fax: 02/640 73 84

PROTESTANTS SOCIAAL CENTRUM ANTWERPEN

Lange Stuivenbergstraat 54-56, 2060 Antwerpen

T: 03/235 34 05 Fax: 03/272 20 85

RECHT-OP ANTWERPEN

Lange Lobroekstraat 34, 2060 Antwerpen

T: 03/217 43 70 Fax: 03/217 43 79

SOLIDARITÉS NOUVELLES WALLONIE

Rue de Montigny 29, 6000 Charleroi

T: 071/30 36 77 Fax: 071/30 69 50

VLAAMS FORUM ARMOEDEBESTRIJDING - VFA

Sint-Amandusstraat 3/18, 2060 Antwerpen

T: 03/203 08 42 Fax: 03/226 15 35

WOON- EN TEWERKSTELLINGSPROGRAMMA ANTWERPEN - WOTEP A

Sint-Amandusstraat 3/17, 2060 Antwerpen

T: 03/232 33 35 Fax: 03/226 15 35

2. Lijst van de ontvangen nota's van andere actoren

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting heeft ook nota's ontvangen van andere actoren. Gezien de heel korte termijn heeft het Steunpunt andere actoren, die hun standpunten schriftelijk overgemaakt hebben, niet kunnen betrekken bij de bijeenkomsten met de verenigingen waar armen het woord nemen. De schriftelijke bijdragen werden echter ruimschoots opgenomen in de nota in de zin dat ze op heel wat punten overeenkomsten vertonen met het werk van het Collectief.

Schriftelijke bijdragen werden ontvangen van:

- ABVV Brussel – FG TB Bruxelles
- CEDUC, Comité de défense des usagers du CPAS et des sans emploi de Bruxelles
- CGSLB – Le Syndicat Libéral

- CNE
- Collectif Belge des Marches européennes contre le chômage, la précarité et l'exclusion sociale
- Comité de Citoyens Sans-Emploi
- CSC
- Défense des droits des chômeurs, des minimexés et de tous ceux qui vivent la précarité
- Droits Devant
- Fédération bruxelloise des jeunes socialistes et les Jeunes FGTB
- Fédération des Etudiant(e)s Francophones
- Jeunes CSC
- Ligue des droits de l'Homme
- Mouvement des Jeunes Socialistes
- Mouvement Ouvrier Chrétien
- Observatorium voor Gezondheid van Brussel-Hoofdstad
- Vereniging van Belgische Steden en Gemeenten, afdeling OCMW
- Vereniging van Vlaamse OCMW-secretarissen (Afdeling Maatschappelijk Welzijn) Werkgroep van maatschappelijk werkers van de 19 Brusselse OCMW's

Een aantal van bovenstaande verenigingen (en enkele verenigingen van het Collectief) zijn tevens verenigd in een 'plate-forme de résistance à la loi sur le revenu vital'